

поселень, із значними диспропорціями у розвитку міст і сіл важливими є такі принципи:

а) перехід від політики розвитку окремих сільських поселень, рятування їх від деградації та знелюднення до т.з. політики сільського розвитку, яка передбачає розвиток багатофункціональності сільської місцевості;

б) ліквідація явищ стагнації міських поселень, шляхом активізації їх соціально-економічного розвитку; перетворення малих міст у т.з. «ділові центри»;

в) посилення системності у розселенні завдяки виникненню нових ядер системоформування (міжрайонних та кущових центрів та ін.);

г) сповільнення темпів урбанізації і послаблення ролі сформованих центрів, перенесення їх функцій у нові опорні центри розселення.

Висновки. Пізнання об'єктивних закономірностей, визначення конкретних принципів територіальної організації розселення базується на вивченні особливостей розвитку поселень, їх взаємозв'язків, що перебувають під впливом процесів, які відбуваються у суспільстві загалом. Реалізація нової адміністративно-територіальної реформи, що намічається у країні, призведе до нових процесів, що відбуватимуться в розселенні, до зміни принципів його територіальної організації.

Використані джерела:

1. Доценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія та практика): [монографія] / Анатолій Іванович Доценко. – К.: НАН України, РВПС України, К.: «Фенікс», 2010. – 536 с.
2. Листенгурт Ф.М. Проблемы регионального расселения в СССР: [монография] / Листенгурт Ф.М. – К.: СОПС УССР АН УССР, 1979. – 12 с.
3. Мересте У., Ныммик С. Основы теории географии. – М., 1984. – 246 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / відповід. ред. В.І. Шинкарук. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
5. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії: [монографія] / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Львівський національний університет ім. І.Франка, 2001. – 744 с.
6. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії: [монографія] / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Вид. центр ЛНУ, 2003. – 444 с.
7. Шаблій О.І. Особенности пространственной организации террито-риальных систем расселения / О.И.Шаблій, М.З.Мальский, Б.И.Заставецкий // География населения. – Ленинград: ГО СССР, 1984. – С.78.

УДК 911

Вавринів Л.А.

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано величину доходів та витрат, заробітної плати жителів Тернопільської області та встановлено, що середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників є найменшою по Україні. Виявлено, що витрати домогосподарств у міських поселеннях значно переважають витрати жителів сільської місцевості. Основну частину споживчих витрат складають продукти

харчування. Тим самим підтверджено, що Тернопільська область – район з невисоким рівнем і якістю життя, яка зумовлена низькими доходами населення, високою часткою витрат на товари першої необхідності, високим рівнем безробіття. Це зумовлює і піднесення показників, що характеризують асоціальну поведінку людей.

Ключові слова: *якість життя, доходи населення, витрати населення, асоціальна поведінка, безробіття, злочинність.*

В статті проаналізовані величину доходів і витрат, зарплати жителів Тернопільської області і встановлено, що середньомісячна номінальна зарплатна плата найманих працівників є найменшою по Україні. Виявлено, що витрати домогосподарств в містах значно переважають витрати жителів сільської місцевості. Основну частку витрат становлять продукти харчування. Таким чином підтверджено, що Тернопільська область – район з невисоким рівнем і якістю життя, обумовлений низькими доходами населення, високою часткою витрат на товари першої необхідності, високим рівнем безробіття. Це передбачає і підвищення показників, що характеризують асоціальну поведінку людей.

Ключевые слова: *качество жизни, доходы населения, расходы населения, асоциальное поведение, безработица, преступность.*

In the article the size of profits and charges, salary of the inhabitants of Ternopil region have been analysed and it is ascertained that average nominal month salaries of hired workers are the lowest in Ukraine. It is cleared up that the householding charges of urban population are much bigger than the charges of rural ones. The greater part of consumer charges are spent on food products. Thus it is confirmed that Ternopil region is an area with not high level and quality of life that is due to the small profits of population ,great part of charges spent on the commodities of daily necessity, a high unemployment rate. These factors cause the increase of indices that characterize the asocial behavior of people.

Key words: *quality of life, profits of population, charges of population, asocial behavior, unemployment, criminality.*

Актуальність теми. Останнім часом в науковій літературі все частіше можна зустріти термін «якість життя населення», що є одним із чинників демографічної ситуації та включає як соціальні, так і економічні показники. Якість життя населення являє собою інтегральне поняття, що відображає єдність суб'єктивної та об'єктивної оцінок умов життєдіяльності і стану населення в конкретному середовищі з точки зору його здатності забезпечувати відновлення процесів життєдіяльності і збалансований розвиток суспільства. [2.с.27-32.] Якість та рівень життя населення залежить від соціально-економічного розвитку регіону. Всі зовнішні чинники та фактори, що впливають на життя людини, можна назвати умовами життя. Тому, значне зниження рівня життя населення є важливою демографічною проблемою. Отже, дане поняття включає такі основні показники: доходи та витрати населення, рівень безробіття, кількість робочої сили, забезпеченість житлом, рівень освіти та багато інших, не менш важливих показників.

Ступінь розробки в науковій літературі. Дане питання ще не є достатньо вивчене та досліджене в сучасній науковій літературі. Вивчення компонентів якості та рівня життя подано несистемно та фрагментарно в працях окремих науковців, серед яких можна виділити І.В. Гукалову, О.Г. Топчієва, М.Д. Пістуна, О.І. Шаблія, Л.Т. Шевчук, М.О. Книш та ін.

Мета дослідження. Метою даної статті є аналіз величини доходів та витрат, заробітної плати, рівня зайнятості жителів Тернопільської області, порівняння з іншими областями та регіонами України, як одного із найважливіших показників, що реально характеризує і оцінює рівень та якість життя населення. Саме через показники та чинники якості життя можна розкрити соціально-економічне становище населення регіону, пов'язати його моральні, духовні та психологічні аспекти з економічним розвитком.

Виклад матеріалу. Якість життя – характеристика рівня та умов життя населення, що визначається багатьма економічними, соціальними, демографічними та моральними чинниками. До економічних факторів відносимо рівень доходів та витрат, житлові умови, рівень зайнятості, рівень безробіття, розмір заробітної плати, матеріальний добробут. До демографічних – природний і механічний рух, статеву – вікову структуру, рівень урбанізації, середня тривалість життя, склад сім'ї, стан трудових ресурсів тощо. До соціальних – рівень освіти і культури, розвиток сфери послуг, соціального забезпечення, соціальна безпека, підтримка малозабезпечених родин, задоволення роботою, соціальним статусом індивіда, фінансове становище сім'ї, захворюваність, захищеність громадянина (рівень злочинності, корупції, порушення прав людини), соціальні проблеми (алкоголізм, наркоманія) тощо. За дослідженнями українських вчених, Тернопільська область відноситься до групи регіонів з низьким ВВП на душу населення й переважанням нересурсомісткого виробництва, низьким рівнем життя і зниженими показниками житлової та інфраструктурної забезпеченості населення, сприятливою демосоціальною та екологічною ситуацією, сприятливими умовами соціокультурного розвитку населення. [3.с.23.] Якість життя її населення визначають невисокі доходи і витрати населення. У структурі доходів населення Тернопільської області за 2010 р. найбільшу частку займає соціальна допомога та інші одержані поточні трансферти – 45,9%; на заробітну плату припадає 30,8 %; прибуток та змішаний дохід складають 21,0%; доходи від власності (одержані) – 4,0%. [5. с.303]. Отже, основне джерело доходу жителів Тернопільської області – це соціальна допомога та інші одержані поточні трансферти, тоді коли заробітна плата повинна бути первинним джерелом доходу населення. Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників Тернопільської області в структурі доходів займає друге місце і становила у 2011 р. 1871 грн. Це найменший показник по всіх регіонах України. Крім того, найменшу заробітну плату отримують працівники галузі будівництва (1473 грн.), торгівлі (1573 грн.), сільського господарства (1606 грн.), рибного господарства (929 грн.), працівники готелів та ресторанів (1091 грн.). Враховуючи те, що Тернопільська область є аграрним регіоном, з перспективним розвитком рекреаційного та туристичного господарства, можна стверджувати про бідність населення та депресивність регіону. Грошові доходи домогосподарств Тернопільської області у 2009 р. склали 2289 грн. у середньому за місяць у розрахунку на

одне домогосподарство. За цим показником регіон займає 19 місце в Україні. Менші доходи спостерігаються у Волинській (2173 грн.), Кіровоградській (2107 грн.), Полтавській (2136 грн.), Сумській (2104 грн.), Херсонській (2279 грн.) та Чернігівській (2187 грн.) областях. [6. с. 101].

У середньому за місяць у 2010 р. споживчі грошові витрати усіх домогосподарств склали 85,6%, відповідно неспоживчі – 14,4%.

Таблиця 1

*Структура грошових витрат домогосподарств за основними статтями споживчих витрат у 2010 році (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство) **

	Всі домогосподарства	У міських поселеннях	У сільській місцевості
Усього витрат, грн.	2396	2387	2402
	Відсотків		
<i>Споживчі витрати</i>	85,6	93,8	78,9
Продукти харчування	42,0	49,1	36,2
Алкогольні напої	1,3	1,5	1,2
Тютюнові вироби	1,5	1,3	1,7
Одяг та взуття	7,8	7,7	8,1
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	10,1	10,2	10,0
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,7	2,0	3,2
Охорона здоров'я	5,0	5,4	4,6
Транспорт	3,9	3,6	4,1
Зв'язок	2,9	4,1	1,9
Відпочинок і культура	1,1	1,6	0,7
Освіта	2,1	1,7	2,4
Ресторани та готелі	2,3	3,1	1,5
Різні товари та послуги	2,9	2,5	3,3
<i>Неспоживчі витрати</i>	14,4	6,2	21,2

(* Статистичний щорічник Тернопільської області, 2011 р., с. 326)

Проаналізувавши структуру витрат, можна стверджувати, що витрати домогосподарств у міських поселеннях значно переважають витрати жителів сільської місцевості. Це свідчить про менший дохід мешканців сільських поселень. Якщо порівнювати структуру витрат у процентному співвідношенні, то основну частину споживчих витрат складають продукти харчування (42,0 %), у сільській місцевості цей показник дещо нижчий, тому що жителі сіл мають ці продукти від підсобного господарства. Частка витрат на одяг і взуття – приблизно 7-8 %, 10 % – на оплату комунальних послуг. Дуже мала частка витрат на охорону здоров'я (5,0 %), відпочинок і культуру, освіту. Отже, можна

стверджувати, що рівень та якість життя населення є досить низьким. Більшість домогосподарств не мають можливості покращити раціон харчування (тобто, включити та збільшити кількість м'ясних та рибних продуктів, овочів, фруктів, соків тощо), придбати необхідний одяг та взуття, придбати товари тривалого користування, достатньо витратити кошти на лікування, відпочинок, освіту, покращення житлових умов або на накопичення. Все це впливає на рівень морального та духовно-культурного розвитку людей, призводить до поширення асоціальних явищ.

Таблиця 2

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах з дітьми залежно від кількості дітей у їх складі в 2010 р.* (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство; кг)

	Усі домогосподарства з дітьми	З кількістю дітей			Усі домогосподарства без дітей
		однією	двома	трьома і більше	
М'ясо і м'ясопродукти	3,2	3,2	3,3	2,5	4,6
Молоко і молочні продукти	18,6	18,4	19,1	17,2	27,6
Яйця, штук	17	18	17	13	20
Риба і рибопродукти	1,0	1,1	1,0	0,9	1,4
Цукор	1,8	1,9	1,7	1,5	2,6
Олія та інші рослинні жири	1,8	1,9	1,8	1,1	2,6
Картопля	7,3	6,5	8,8	6,9	10,1
Овочі і баштанні	8,3	8,8	7,4	9,0	11,7
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	2,8	3,1	2,2	2,5	2,6
Хліб і хлібні продукти	8,0	8,4	7,2	7,2	11,7

(*Статистичний щорічник Тернопільської області, 2011 р., с. 341)

Найбільше, в кількісному вираженні, домогосподарства споживають молочні продукти та хліб, тобто продукти першої необхідності. Сім'ї з невеликими статками будуть, в першу чергу, купувати саме ці товари. По 7,3 кг припадає на картоплю, 8,3 кг – на овочі, а от на м'ясо, рибу та рибопродукти показники зменшуються. Якщо проаналізувати споживання в сім'ях з дітьми, то спостерігається дивна закономірність: чим більше дітей, тим кількість споживання на всі продукти зменшується, крім картоплі. На цей продукт попит, навпаки, зростає. Сім'ї, в яких витрати зростають із збільшенням дітей, відмовляться від м'яса, овочів та рибопродуктів, а основний продукт харчування – картоплю закуплять обов'язково. У домогосподарствах без дітей споживання продуктів харчування є кращим по всіх позиціях.

Напрошується сумний висновок: чим більша кількість дітей в сім'ї, тим родина бідніша. Забезпечити належне виховання, рівень освіти,

розвивати культурно-духовні цінності, національну гідність та патріотизм в таких домогосподарствах досить важко, а інколи навіть неможливо. В майбутньому такі діти матимуть обмежені шанси збільшити якість та рівень життя своїх родин.

Зайнятість населення має неоднозначний вплив на демографічну ситуацію регіону та рівень якості життя. З одного боку, зайняті батьки не мають вдосталь вільного часу для народження та виховання дітей, з іншого – покращення матеріального рівня домогосподарств може сприяти збільшенню кількості населення. Обмеженість у народженні дітей спричинена недостатнім матеріальним забезпеченням сім'ї, що є основою якості життя населення.

Таблиця 3

*Рівень зайнятості населення за віковими групами * (відсотків до кількості всього населення відповідної вікової групи)*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Усе населення у віці 15-70 років	52,6	51,1	52,7	53,1	52,9	54,2	54,6
У тому числі за віковими групами							
15-24	28,4	29,8	31,7	35,6	32,9	34,1	36,2
25-29	60,8	67,5	73,5	66,9	56,7	59,7	59,0
30-34	70,6	65,3	65,2	70,0	69,7	69,1	65,3
35-39	67,1	66,9	69,8	69,3	73,6	71,3	74,0
40-49	72,5	72,0	74,6	69,4	67,9	67,5	68,0
50-59	56,7	51,5	51,8	53,4	55,0	60,2	59,1
60-70	30,3	24,7	24,9	26,9	29,4	30,3	31,4

(*Статистичний щорічник Тернопільської області, 2011 р., с. 276)

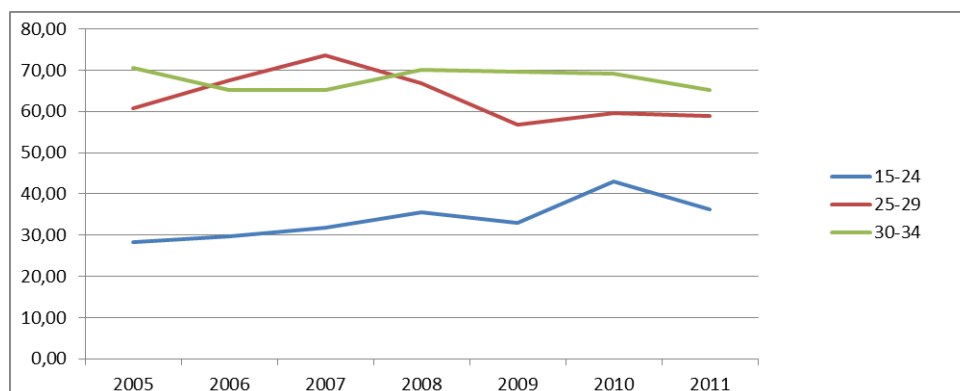

Рис. 1. Рівень зайнятості населення у віці 15-34 р.

Рівень зайнятості населення за 2005 – 2011р. зріс лише на 2% і складає 54,6%. У вікових групах 25-29, 30-34, 40-49 спостерігаємо зменшення частки. Для молоді фіксуємо нестабільну ситуації щодо зайнятості. Рівень зайнятості жінок у Тернопільській області складав в

2011 р. 49,5%. Зайнятість жінки у виробництві є суттєвим чинником, що визначає не тільки кількість дітей у сім'ї, але й має безпосередній вплив на якість виховання дітей та підлітків. До труднощів, які виникають у сучасної молоді відносимо і девіантну поведінку.

Кількість безробітних з 2005 по 2011 р. зросла з 42,3 до 50,2 тис. осіб. З них майже 34,7 % протягом 3 місяців намагаються знайти роботу. Частка тих, в кого термін пошуку роботи триває від 3 місяців до 1 року, становлять 47 %, від кількості усіх безробітних. 18,3% знаходяться в статусі безробітних вже більше року. Це свідчить про певні проблеми на ринку праці Тернопільщини: надмірна кількість робочої сили у відповідності до сучасних потреб, незадоволеність заробітною платою, умовами праці, низька кваліфікація трудових ресурсів, молодь здобуває професії, які не користуються попитом. Депресивність регіону, що проявляється у повільних темпах розвитку виробництва та незначному формуванні ринкової інфраструктури, призвели до надлишку робочої сили та невідповідності попиту і пропозиції на ринку праці. На жаль, структура підготовки фахівців не відповідає потребам ринку праці. Наприклад, на Тернопільщині рівень безробіття працездатного населення, обрахований за методологією МОП, становив у 2010 р. 11,6 % (загалом по Україні 8,8 %), на одне вільне робоче місце претендував 21 безробітний (по Україні – 9). На 1 березня 2011 р. понад 43,6 % безробітних, зареєстрованих службою зайнятості області, були віком до 35 років, а 36,2 % – мали вищу освіту. [7] Освіта є важливим чинником формування рівня економічного розвитку країни, так як визначає позицію індивіда у суспільно-економічній ієрархії, формує соціальний статус. Від рівня освіченості залежить не тільки економічний розвиток, а й рівень та якість життя людей, показник злочинності. Необхідно особливу увагу приділяти освіченості дітей та молоді, так як саме від них залежить соціально-економічний потенціал країни, розвиток науки та культури. В країні, де престиж освіти понижений і інтерес молоді до неї скорочується, погіршується економічний, інтелектуальний, а отже і культурний рівень населення. Тому зростатимуть соціальні негаразди та поширюватиметься девіантна поведінка.

Освітні послуги, з одного боку, сприяють покращенню якості життя. Вважається, що люди освічені не входять до категорії малозабезпечених. З іншого боку, Україна є державою, до спостерігаємо і високий рівень бідності, і високий рівень освіти. Також до проблем української освіти можемо віднести: незначне фінансування, відсталу матеріально-технічну базу, дефіцит висококваліфікованих кадрів. За даними статистичного збірника «Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2011 році» розподіл населення за рівнем освіти у Тернопільській області був наступним: повна вища – 17,8% (в Україні – 19,4), базова вища – 2,6 % (1,3), неповна вища – 15,4 % (18,0), повна загальна середня – 31,2 % (37,9), базова загальна середня – 17,2% (11,6), початкова загальна середня – 9,8% (6,9), не мають початкової загальної та неписьменні – 6,0 % (4,9).

Кількість дошкільних навчальних закладів з 1990 по 2011 рр. у Тернопільській області зменшилася на 139 од., тобто на 20,6 %. Кількість дітей у дошкільних закладах за відповідний період по області також скоротилася на 12119 осіб, або на 30 %. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів по області за період 1990/1991 – 2011/2012 рр. зросла лише на 1 одиницю. За весь період найбільшу кількість ЗНЗ фіксуємо у 2000 р., надалі ця цифра зменшилася від 924 од. до 879 у 2011/2012 н. р. Майже не спостерігається приріст таких закладів. Кількість учнів зменшилася з 169,9 (2000/2001) до 113,0 тис. осіб, тоді як кількість учителів майже не змінилася (18,5 тис. ос. у 2000р. – 18,1 у 2011р.) Це свідчить, певним чином, про неповну зайнятість та навантаження освітян, тобто приховане безробіття. Щодо кількості учнів у загальноосвітніх навчальних закладах за відповідний період (1990 – 2011), то прослідковуємо таку ситуацію: загальна кількість по області скоротилася на 55,5 тис. осіб, або на 33%. У всіх районах області та м. Тернополі спостерігаємо зменшення показника кількості учнів. Це свідчить про зменшення частки дітей та підлітків у віковій структурі населення Тернопільщини через несприятливі демографічні тенденції.

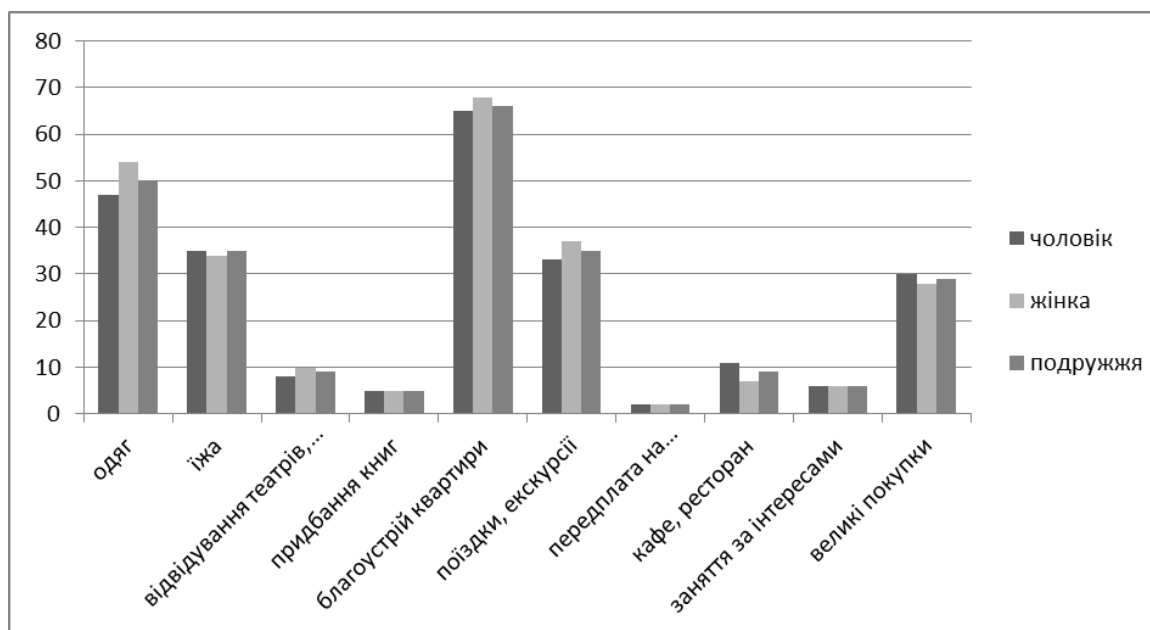

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання анкети «Якби збільшилися. Ваші доходи, на що були б спрямовані витрати, в першу чергу?», %* (*Становище сім'ї в умовах малих міст України: Держ. доп. про становище сімей в Україні (за підсумками 2004 р.) / Т.Ф. Алексеєнко, Т.В. Гойда та ін. – К.: Голос, 2006., с. 99)

Особлива ситуація склалася з професійно-технічними закладами освіти. З появою приватних ВНЗ та контрактної форми навчання училища втратили своїх студентів. Денних загальноосвітніх навчальних закладів нового типу, тобто гімназій, в Тернопільській області є 15, ліцеїв – 10. Борщівський, Лановецький, Монастирський райони не мають жодного закладу нового типу. Випуск спеціалістів ВНЗ I – II і III – IV рівнів акредитації також має тенденцію до скорочення. Недостатнє фінансування

призвело до суттєвого погіршення матеріально-технічної бази та втрати досвідчених кадрів. Тому сьогодні спостерігаємо в області велику частку молоді з вищою освітою і дефіцит кваліфікованих трудових ресурсів робітничої професії. До такої ситуації призвели також невеликі розміри заробітної плати у виробничій сфері. Тому підвищений інтерес до отримання вищої освіти, яка надасть можливість здобути престижнішу і легшу роботу, насправді призводить до поповнення лав безробітних тих спеціальностей, які не користуються попитом на ринку праці. Невиправдана вартість навчання за контрактом не відповідає доходам і змушує батьків шукати заробітків за кордоном. А це сприяє погіршенню демографічної ситуації та поведінкової орієнтації молоді на асоціальні явища. Кількість відвідувань театрів в середньому за рік у розрахунку на 100 населення у 2011 р. становить 9, в порівнянні до 11 в 1995 р. Подібна ситуація в області з відвідуванням концертних організацій, музеїв. Це незначний перелік основних компонентів якості життя, від яких залежить рівень розвитку фізичних, соціальних та духовних потреб населення.

Отже, в передусім, витрати були б спрямовані на благоустрій житла, придбання одягу та купівлю їжі, тобто на задоволення життєво необхідних, фізіологічних потреб. Соціально-культурні та духовні потреби виникають, коли доходи домогосподарств дозволяють не думати про нагальний одяг, харчі та житло. Соціально-економічна стабільність в державі та регіоні повинна забезпечувати розвиток і виховання особистості, розширення духовних та культурних інтересів людей. Спробуємо подивитися на взаємозв'язок показників якості життя і соціальної напруги населення у Тернопільській області. Рівень безробіття в загальному в області в 2008 р. порівняно з 2000 р. скоротився лише на 1,7 відсотків. В Бережанському, Борщівському, Гусятинському, Заліщицькому, Зборівському, Кременецькому, Лановецькому, Підволочиському, Підгаєцькому, Тербовлянському та Шумському районах рівень безробіття за цей період зріс. Значне скорочення спостерігається тільки в Тернопільському, Буцацькому районах та місті Тернополі. Кількість зареєстрованих злочинів в області за даний період також зменшилася, окрім Гусятинського, Заліщицького, Підволочиського та Підгаєцького районів. В інших районах з 2000 по 2008 р.р. вона скоротилася в середньому лише на 130, що свідчить про несприятливе соціальне середовище в області. Кількість самогубств скоротилась на 28. У Бережанському, Гусятинському, Заліщицькому, Козівському та Чортківському районах цей «жахливий» показник навіть зріс. Значне скорочення спостерігається тільки в місті Тернополі, в обласному центрі, де краще розвинута інфраструктура, отже, рівень та якість життя вищий. Соціально-економічний чинник, що впливає на формування тривалості життя населення визначеної території, полягає у ступені розвитку соціальної сфери суспільства. Важливим показником соціально-економічної ситуації в регіоні є число зареєстрованих злочинів; число вбивств та самогубств; захворюваність та смертність від венеричних хвороб, активний туберкульоз, СНІД, алкоголізм та наркоманія. [1.с.98].

Таблиця 4

Рівень зареєстрованого безробіття, коефіцієнт злочинності та кількість самогубств по районах і м. Тернополі у 2008 р. *

	Рівень безробіття, відсотків		Кількість зареєстрованих злочинів на 100 тис. наявного населення		Кількість самогубств	
	2000	2008	2000	2008	2000	2008
По області	6,8	5,1	556	430	129	101
Бережанський	6,5	6,8	442	333	4	5
Борщівський	3,2	7,5	323	210	10	8
Бучацький	10,4	5,3	303	273	6	6
Гусятинський	7,4	7,8	490	494	8	9
Заліщицький	2,9	4,6	323	336	1	3
Збаразький	8,5	6,2	577	286	10	7
Зборівський	4,3	7,5	396	291	8	3
Козівський	6,0	6,0	433	229	3	6
Кременецький	7,8	9,8	549	438	9	5
Лановецький	5,7	7,0	695	419	5	5
Монастириський	6,6	5,8	458	257	4	4
Підволочиський	2,8	4,5	353	405	7	3
Підгаєцький	3,7	5,7	299	456	1	1
Теребовлянський	3,7	4,4	482	371	10	9
Тернопільський	6,3	1,9	602	380	5	3
Чортківський	6,1	2,4	400	322	7	13
Шумський	2,9	10,0	443	429	5	2
м. Тернопіль	10,0	2,5	887	734	26	9

(*Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник – Тернопіль, 2009, с. 183, 191)

Наркоманія, токсикоманія, алкоголізм, СНІД (ВІЛ), туберкульоз – це «соціальні хвороби» населення, що є основними причинами захворюваності та смертності населення та свідчать про якість та умови життя. Найчастіше ці «хвороби» вражають людей працездатного та репродуктивного віку, впливають на середню тривалість життя в регіоні, визначають його рівень та якість.

Висновки. Щодо якості життя населення в науковій літературі ще немає однозначної думки, для його визначення. Але незаперечним є те, що від рівня та якості життя населення залежать основні демографічні показники. В час науково-технічного прогресу та інтенсивного розвитку сфери обслуговування суспільству необхідні громадяни як суб'єкти економічних відносин, а також як члени сімей з високими моральними та духовно-культурними цінностями. Сучасна людина в Україні за своїми

емоційно-оціночними судженнями і найвищими прагненнями – це «соціальна людина», але в реальному просторі ринкового середовища вона змушена поводитися як раціональна особа. Вона не просто універсальний споживач різних товарів і послуг, вона є творцем, причому не тільки відповідних товарів та послуг, соціального середовища в цілому, але й самої себе і свого життя. Тернопільська область – регіон з невисоким рівнем і якістю життя. Ця якість формується низьким рівнем доходів населення, високою часткою витрат на товари першої необхідності, низьким рівнем зайнятості, високим рівнем безробіття та ін.

Використані джерела:

1. Бойченко Е.Б. Визначення впливу зовнішніх чинників на тривалість життя населення Донецького регіону. *Регіональна економіка*. №4. 2010. с. 98.
2. Гукалова И.В., Лисовский С.А., Маруняк Е.И., и др. Качество жизни населения: российский и украинский контекст / Укр. Геогр. журн.- 2007.- №4.
3. Ирина Гукалова. Якість життя населення: суспільно-географічне сприйняття й оцінка // *Краєзнавство. Географія. Туризм*- №41, листопад 2008.
4. Становище сім'ї в умовах малих міст України: Держ. доп. про становище сімей в Україні (за підсумками 2004 р.) / Т.Ф. Алексєєнко, Т.В. Гойда та ін. – К.: Гопак, 2006.
5. Статистичний щорічник Тернопільської області. – Тернопіль, 2011 р.
6. Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник – Тернопіль, 2011.
7. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zz.te.ua/?p=23832>
8. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2011 році. Статистичний збірник – Київ, 2011

УДК 911.373 (477)

Ілляш І.Д., Дударчук К.Д.

ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ РЕГІОНУ

У статті проаналізовано окремі аспекти демографічного, економічного і соціального розвитку міських поселень Тернопільської області за допомогою низки математичних методів, що застосовуються у суспільно-географічних дослідженнях. Здійснено кластеризацію міських поселень області за рівнями подібності ознак їх промислового та соціального розвитку, людністю. Виявлено взаємозв'язки між рівнями промислового та соціального розвитку, людністю та оцінкою функцій міст регіону.

Ключові слова: місто, соціально-економічний розвиток, метод, людність, взаємозв'язок.

В статье проанализированы отдельные аспекты демографического, экономического и социального развития городских поселений Тернопольской области с помощью ряда математических методов, которые применяются в общественно географических исследованиях. Осуществлена кластеризация городских поселений области за уровнями подобия признаков их промышленного и социального развития, людностью. Обнаружены взаимосвязи между уровнями промышленного и социального развития, людностью и оценкой функций городов региона.

Ключевые слова: город, социально-экономическое развитие, метод, людность, взаимосвязь.

Some aspects of demographic, economic and social development of city settlements of the Ternopil area are analysed by the chain of mathematical methods which are used in